

SLAVICA PEROVIĆ*

Institut za strane jezike, Univerzitet Crne Gore

■ DUGO OČEKIVANI UDŽBENIK IZ SINTAKSE

Biljana Mišić Ilić, *Syntax for EFL students*, Niš, Filozofski fakultet u Nišu, 2008, 353

Udžbenik *Syntax for EFL students* dr Biljane Mišić Ilić predstavlja dugo očekivan naučno-stručni tekst koji će studentima davati prijeko potrebna znanja iz moderne sintakse engleskog jezika, a nastavnicima i profesorima omogućiti olakšano kretanje kroz jednu lingvističku oblast koja, po definiciji, predstavlja vrhunski izazov u udžbeničkoj literaturi.

Syntax for EFL students sastoji se od uvoda, deset poglavlja, glosara sintaksičkih termina, indeksa i bibliografije, što se sve sabira na 338 strana velikog formata. Knjiga je strukturirana tako da u uvodu i definicijama daje pregled sintakse i vezu sa drugim lingvističkim disciplinama kroz kratki prikaz pristupa koji obuhvata tradicionalni opis, transformaciono-generativnu gramatiku, funkcionalni i strukturalni pristup. Navedeni pristupi služe kao platforma na osnovu koje se profilise dominantna teorija udžbenika, izabira model sintaksičke analize i prezentacije, sve s ciljem da se udžbenik pedagoško-metodski valjano primjeni i zadovolji akademski nivo na koji pledira. Drugo poglavlje bavi se sintaksičkim analizama i osnovnim sintaksičkim jedinicama, što otvara put ka identifikovanju kategorija osnovnih sintaksičkih struktura, a to su strukture predikacije koje se obrađuju u trećem poglavlju, zatim strukture modifikacije obrađene u petom poglavlju. Strukturama komplementacije bavi se šesto poglavlje, a strukturama koordinacije sedmo poglavlje. U četvrtom poglavlju govori se o pozicionim klasama nominala i verbala, a u osmom poglavlju obrađuju se neposredni konstituenti. Dva posljednja poglavlja, deveto i deseto, bave se transformaciono-generativnom i funkcionalnom gramatikom.

Na tržištu dosta je knjiga i udžbeničke literature iz oblasti sintakse koje se nadmeću za široku prihvaćenost na studijama engleskog jezika i katedrama anglistike. Teorija na koju se pozivaju uglavnom je transformaciono-generativne provenijencije, a teoretičar kojeg nijedan autor udžbenika ne zaobilazi u svom predgovoru jeste Noam Čomski. Ono po čemu se razlikuju jeste interpretacija teorije i njena doziranost, modifikacija lingvističkog modela i stepen divergencije od izvornog djela N. Čomskog. Razlikuju se i po nivou pedagoške primjerenosti jer ti udžbenici imaju razne namjene i nose sa sobom latentno nadmetanje. Tako je Bas Artsova argumentacija (*Sintaksa engleskog jezika i argumentacija*, 2001) „inspirisana tekućom teorijom Čomskog“, R. Džejkobs

* Kontakt podaci (Email): helenic@t-com.me

se „snažno naslanja na značajni dio istraživanja koji je uslijedio iz Čomskijevog [sic!] veoma uticajnog djela *Predavanja iz upravljanja i vezivanja* u svojoj *Sintaksi engleskog jezika* (1995), dok C. L. Bejker u svojoj *Sintaksi engleskog jezika* (1989) objašnjava da je „teorija kojoj pripada knjiga generativni pristup, čiji je začetnik bio Noam Čomski“. Tu je i Radfordov minimalizam, a Lilijan Haheman i njene sintakse da i ne pominjemo.

Pobrojane knjige iz oblasti sintakse navedenih autora predstavljaju neke od dominantnih udžbenika danas u svijetu, no, one se međusobno značajno razlikuju, stoga nisu uzajamno zamjenjive. Uz to, po pravilu, pretpostavljaju dosta visoko postojeće znanje studenta sa kojeg se dalje ide u teoriju i njenu elaboraciju. Nijedan udžbenik, pojedinačno uzev, nije primjeren našim planovima, posebno programima, i nijedan nema pedagošku prijemčivost koja bi garantovala studentu, budućem profesoru, da može bez većih poteškoća da takvu materiju predaje srednjoškolicima.

Zasigurno je da je sve ovo dr Biljana Mišić Ilić imala na umu kada je pisala, slobodno možemo tako da ga nazovemo, svoj udžbenik *Syntax for EFL students*. Njeno osnovno teorijsko opredjeljenje bilo je transformaciono-generativna gramatika, ali sinteza koju je napravila u ovom udžbeniku predstavlja izuzetnu kreaciju samu za sebe. Ona nije pribjegli eklektičkom metodu obrade pojedinih poglavlja po uzoru na neke od navedenih autora da tako dobije knjigu, već je stvarala udžbenik koji ima autentičnu lingvističku logiku, temeljnu naučnu elaboraciju, snažnu metodu zasnovanu, sve to uz poštovanje principa postupnosti i eksplikacije. Izbjegla je zavodljivosti tuđe interpretacije Čomskog, a pritom je Čomskog približila studentima tako da bez većih poteškoća mogu da nadgrade svoje znanje na nekom specijalizovanom kursu u zemlji ili inostranstvu. Bez obzira na to da li koristi strukturalni pristup određivanja forme, funkcije i pozicije date klase riječi ili metodu neposrednih konstituenata da izvrši analizu, na primjer, pridjevske fraze ili, pak, daje x-bar pravila za klauze — nema teorijske sinkope. Jedna oblast logički se nastavlja na drugu, ponuđena obrada jednog poglavlja bezbolno se nadgrađuje narednim poglavljem što treba da rezultira primjerenim znanjem studenta iz oblasti analize date strukture. Terminologija, definicije i aparatura analize u knjizi dati su tako da se korišćeni lingvistički modeli prelivaju jedan u drugi, dok knjiga zadobija svoj tok autentičnog udžbeničkog štiva. Uz to, stalno se osvjetljava logika sintaksičkih mehanizama što vodi jedinstvenom rezultatu, a to je dobar uvid u strukturu kroz testove konstituentnosti, kao i način na koji te jedinice nastaju i funkcionišu u jeziku. Taj dobar uvid autorka naročito postiže strukturiranjem obrade koja počinje uvodom u obradu fraze, klauze i rečenice (drugo poglavlje), a potpuniji uvid u njihov raznoliki unutrašnji sastav daje kroz osnovne tipove sintaksičke međuzavisnosti, a to su navedeni odnosi predikacije modifikacije, komplementacije i koordinacije, što predstavlja posebno vrijedan doprinos u ovom udžbeniku. Upravo odluka da najveći dio svoje sintaksičke obrade posveti mehanizmima i dubljim pokretačima koji generišu određene sintaksičke strukture čine ovaj udžbenik dominantno generativnim jer nije generativnost u gomilanju zagrada s desna i razgranatom drveću na kome cvjetaju riječi, već u logici koja oprema studenta da pravilno identifikuje strukture, pouzdano analizira konstrukcije, odnosno konstituente, i stiče sposobnost da to znanje prenese i primijeni. Ovaj fakultetski udžbenik na jedan nov i originalan način sintetizuje strukturalni metod i transformacionu teoriju, semantičke funkcije i tematske uloge u TGG, neposredne konstituente i dubinsku i površinsku strukturu. Rezultat je veoma

kvalitetan udžbenik koji je dugo očekivan na našim prostorima i koji će predstavljati veliko olakšanje za profesora i studente kada jednom postane obavezna literatura na studijama anglistike po bolonjskoj konvenciji. Teorijski duboko opravdano dr Biljana Mišić Ilić pomjera analizu tako što pažljivo bira definicije koje postaju prva naznaka teorije. Fraza tako biva definisana kao „sintaksička jedinica koja sadrži više od jedne reči i nedostaje joj subjekatsko-predikatski odnos“, a rečenica upravo biva prvenstveno definisana postojanjem subjekatsko-predikatskog odnosa što naglašava potrebu za identifikacijom konstituenata. Postupak kojim se dr Biljana Mišić Ilić služi u udžbeniku *Syntax for EFL students* je egzemplarno pedagoški fundiran jer svako poglavlje ima teorijsku platformu, elaboraciju kroz brojne primjere i, nadasve, potreban zaključak koji se u knjizi zove *summary*.

Iako udžbenik *Syntax for EFL students* nije kognitivno orijentisan u svojoj teoriji, on aktivira kognitivne mehanizme kod studenata koji putem analogija, otkrivanjem principa i pravila konstituentnosti, te pronicanjem u svojstvo generativnosti engleskog jezika postupno ovladavaju složenim organizmom ustrojstva rečenice, pritom ovladavajući sintaksičkom logikom i njenim pravilima. Napisati jedan ovakav univerzitetski udžbenik podrazumijevalo je jedno sjajno poznavanje savremene lingvističke teorije (što ubjedljivo pokazuje korišćena literatura), vrlo istančan sluh za njenu pedagošku primjerenost, ogromno iskustvo i veliki talenat lingviste da se sve to znanje uobliči tako da krajnji rezultat bude jedan veoma vrijedan udžbenik. Njegova primjenljivost prvazilaziće okvire anglističkih studija i biće dobrodošao svugdje gdje je potrebno da se nauči kako jezički mehanizam nadilazi puka pravila, a kvalitet generativnosti jezika određuje površinske realizacije naših doslovnih i prenesenih značenja. Tu potpadaju svi primjeri poređenja sa srpskim jezikom bilo da je u pitanju fraza, klauza ili rečenica. Atest njegove naučnosti biće u očekivanoj toploj dobrodošlici među studentima i profesorima, a mi smo sigurni da će stati rame uz rame sa najboljim primjercima udžbeničke literature u nas, a i šire.